دیوانی فانی

مەلا حسین شیخ سعدی

کۆکردنەوەو

ئامادەکردنی بۆ چاپ

بشیر حسین سعدی

١٩٨٤



وێنەی حسێنی فانی پایەدار

بۆگەل وهۆزی هەردەم وەفادار

ئەی خوێنەری کورد یادیکە هەردەم

چونکە دڵسۆز بوو بۆکوردی هەژار

بشیر حسین سعدی

مێژووی ژیانی (فانی)

مەلا حسین شیخ سعدی فیض اللە

ئەگەر بێت و لە مێژووی ژیانی شاعیرانی کۆنی کورد بکۆڵینەوە
دەبینین زۆر لە شاعیرانمان ناز ناوی (فانی)یان بۆ خۆیان
هەڵبژاردووە . لەوانە (ماسند ئاغای فانی) بۆ وێنە زۆرانی
تریش .

بەڵام لێرەدا مەلا حسێن ناز ناوی (فانی) لە کۆنەوە بۆ خۆی
هەڵبژاردووە هەر لە سەرەتای ژیانیەوە هەتا کۆچی
دوایی کرد .

تەنیا لە یەک قەسیدەدا نەبێ کە باسی دوولانی کوردان دەکا
بەند (قەسیدەکەی بەو دوو بەشەی (کاکە) دوایی پێ هێناوە بۆیە
مامۆستای خوالێخۆشبوو .. گیو موکریانی .. لە یەک لە ژمارەکانی
هەتاو باسی ناز ناوی کۆن و نوێی شاعیرانی کردووە گوتوویە
(فانی) مەبەستی مەلا حسێن شیخ سعدی - بووە .

ناز ناوی خۆی کردووە بە (کاکە) بەڵام لە ڕاستیدا هەر
لەم قەسیدەدا ئەم ناز ناوەی بۆ خۆی هەڵبژاردووە

بەس ئەگەر نا هەر شانازی بەو وشەی ‹فانی› دەکرد هەتا مۆرەکیشی هەلکەندبوو بەناوی «حسینی فانی»

فانی واتا مەلاحسین شێخ سعدی . لە سالی ١٨٨٢ز لەشاری هەولێر گەرەکی خانەقا ـ هاتوەتە دونیاوە ـ

هۆنینەوە فەقێ یەتی لەهەولێرو هیران ونازەنین و سکتان و کۆیە تەواوکردووە .

وە لە لەهەولێر لای مەلا ئەبوبەکر ملومەر ئەفەندی

مەلا (چکۆلە) ئیجازەی مەلایەتی وەرگرتووە . .

داندراوەکانی

١ـ زبانی ئینسان تەفسیری قورئان کە دەکەوێتە شەش بەرگەوە ، کەتا ئێستا هەر سێ بەرگی لێ چاپ کراوە

٢ـ وەرگێڕانی فەرموودەکانی پێغەمبەر ، لە کتێبی بوخاری بە ئەحکامی شەرعی یەوە لە عەرەبی یەوە بۆ کوردی

٣ـ بەرتووکی بەلاغەت بەعەرەبی .

٤. جامع الصغیر کە دەکەوێتە دوو بەرگی گەورەوە ئەمەش وەک بوخاری بە ئەحکامی شەرعی یەوە لە عەرەبی یەوە کردووە بە کوردی .

٥. نەظمی - (تهذیب المنطق) تەفتازانی بە عەرەبی .

٦. منهج الحقیقة لە تەصەووف بە عەرەبی .

٧. شەرحی زات الشفا - بە کوردی -

٨. شەرحی - لوائح - لە فارسی بۆ عەرەبی .

٩. شەرحی لەمەعات وەرگێڕانی لە فارسی بۆ عەرەبی .

١٠. منظومەی تەوحیدیەی فریدالدینی عطار لە فارسی یەوە بۆ عەرەبی

١١. دیوانی هەڵبەست . بە کوردی و عەرەبی و تورکی و فارسی بەڵام بەداخەوە ئەم دیوانەی بە ئەمانەت داوەتە "صالح زکی بگ" کە ئەو کاتە متصرف بووە لە شاری هەولێر لێی وەرگرتووە بۆ خوێندنەوە، نەی داوەتەوە ...

جا لەبەر ئەوە بەشی زۆری هەڵبەستەکانی بزر بوون تەنیا

ئەوەندە نەبێ کە لەم پەرتووکەی لە بەردەستمان
کۆم کراوەتەوە . کە لە سەرچەند پارچە کاغەزێکی
پەرش و بڵاو نووسیبوویەوە لە قاتی خۆی هەندێکیان
لەبەر کۆنی بەزەحمەت دەخوێندرایەوە . وە هەندێکیشیان
لە بەیازێکی کۆن نووسرابوەوە . یان لەبەرخۆی هەندێ
بەیازی کۆن نووسرابوونەوە .

٣- مامۆستامان بەقەدەرێکی شیعری زۆر گەورەی
هەبووە . پەرتووکێکی داناوە بەناوی (المنظوم
في العقود) ٥٨٧ پێنج سەد هەشتا و حەوت دێڕ
هەڵبەستە ، بە عەرەبییە . وا ئەڵێن خۆی حاشیەی
لەسەر نووسیایە واتا کاتێ زۆر بەزەحمەت ئەزاندرا
لێرەدا بەدیار دەکەوێ دەستێکی باڵای هەبووە
لە زانینی زمانی عەرەبی .

١٣- تەرجەمەی قەسیدەی بوردە بە زمانی کوردی هەر بە
هەڵبەست وە لەسەر هەمان قافیەی (میمی)

١٤- تەرجەمەی چوارینەکانی - عمر الخیام - لە فارسییەوە
بۆ عەرەبی.

پاش ئەوەی لە چەند گوندان مەلایەتی کردووە.
وە لە ساڵی ١٩٤٧ لە گوندی دوگردکانەوە هاتەوە
بۆ هەولێر. وە لە پاش تاقی کردنەوەی لە لایەن
هەیئەتی عیلمی لە شاری کۆیە - کرایە - إمام.
لە مزگەوتی لە هەولێر لە ساڵی ١٩٤.١ .
وە لە ساڵی ١٩٧١ ز خانەنشینی کرا هەر بە خوێندنەوەی
قورئان و بە نووسینەکانی ئایینییەوە خەریک بوو
هەتا لە ١٢/١١/١٩٩٣ لە تەمەنی [illegible] ساڵی
کۆچی دوایی کرد. خوا لێی خۆش بێ.

بشیر حسین شیخ سعدی

هەلبەستی یەکەم

لە تەقلیدی مەلایی مەعنەوی بۆ شێخی بێ مەعنا
دەسووتێ دڵ وەکوو مووم و لە فەوتی سەرلەترسانم
چە باکت زینەتی ظاهر ئەگەر توو پاکی دڵ چاکی
بەمانی (١) احتیاجیکی نییە دیواری باغانم
ئەگەر باطنت رەش بێ بەمتنی چی شانەکەی ڕیشت
سەری رەنگین بێ نەفعی چی هەیە زیندانی شاهانم
فیدای طاعەتی بێ دەست نوێژی بێ تەماعانم
کە دەست نوێژ ناوەکەو بارێکە بۆ تەقوا فرۆشانم
لەبێ قەدریت نییە (فانی) کە ناگیرێ قسەت قەدری
گرانە قیمەتی زۆرە دوڕو یاقووتی عیرفانم

(١) بەوانەی - نقاش - نیگارکێش

چوارین

بەختەکەی بێ هێزم ئیمرۆ قوەتی تەدبیری چوو
بەیتەکانی کاولیشم رێگەی تەعمیری چوو
گەر ئەتوو بەم نەوعە دڵخۆش بی بەخوێنی عاشقان
بۆ روانی داری تیرلێش غەیری خوێن تەئسیری چوو

هەڵبەستی دووەم

گوڵ لەبەر مەغروری کەی هێتی سەری پەروایی من
کەی لەسەر کێشی درک دەروا لەژێری پایی من
بۆ شکستی من فیراقت هیچ قصورێکی نەکرد
کاغەزێکی پڕ لەپێچ و لوچە سەرتا پایی من
هەروەکوو نەقشی قەدەم من سەرفیرازیم بۆچی یە

خاکساری بێ دەگەی بنواری بە سیمایی من
دامەنت بو لادەدەی فانی لە دونیا کەی دەگا
ئاوی ئەم بەحرە بە پشتی پێی ئیستغنایی من

هەڵبەستی سی یەم

گوفتاری فەلەک گەردی سەری ئەم دەم و لەهجەت
رەفتاری فەلەک بێ بە فیدای گەردوش و لەنجەت
بێ لطفی و کەم مەرحەمەتی وەرنە بە قوربان
خوێنی گەشی من لایقە بو زینەتی پەنجەت
لفکە و گولی سەرپوش و قەدو ریشوەیی مشکیت
چەند قوزە لەگەل قونجە و پاپوشەرو لەنجەت

هەلبەستی چوارەم

شێوان لەشەپۆلی غەم پیشەی جیگەر دارنی یە
شوکرناوی طینەتم بۆیی مەوجدارنی یە
بێ مەرکەبی ئیشتیاق ناگەی بەجێگەی مەقصود
سالک هەرماندوو دەبێ لەرێ گەر سوارنی یە
بۆ الهەوەسی خود پەسند دڵی هەرلای ریایە
بۆیە لەسوو رانەوەی چاتر لە پەرگار نی یە
عارف وەک حوبابی ناو چاوی لەناس پۆشیوە
بێباکە لە پەنجەرە گەرخانەی دڵ تارنی یە
کەسێک ئومێدی بڕی ناوێ لەخۆشی دابێ
دار وەکوو برایە وەچاوی لەبەهارنی یە

دڵ لە جۆش و خرۆشی بێ باکە لە باری غەم
شووشە وەک تواوەیەوە ترسی لە غوبارێ نییە
کفنی جەنازەی خۆشم لە دەفتەری خۆم دەکەم
مەعنا غەیری قسەی خۆش بۆ خۆم یادگار نییە
هەر باخێکی مەحەبەت لەوێ گەر باخەوان بێ
غەیری چڵانەی سووتاو لە سەر لقی دار نییە
دەستی قەدەر وەکوو مووم لە باخی فەرەح ناکێ
گوڵ لە بەر سەری دەنێ دەربەستی دەستار نییە
گەر قسەم کێشی نییە لە سووکی قەڵەم نییە
ماڵی زۆر بە قیمەت بێ هەرایی کڕیار نییە

چوارخشتەکی

ئەی لە ئەندامی مەدینە جسمی تۆ روحی رەوان

دینی پاکت دایە بەرخوی قاف تا قافی جیهان

مەلە ئیعجازت دوولەت بوو دینی گرتە ناوە خوی

مەسکەنت بوونی مەدینە قابە قەوسەینت مەکان

واتە :-

مە، بە فارسی مانگە ئەو دوو شەی دین کەوتە
ناوی ئەبێ بە مەدینە
(مە دین ە) مەدینە - مدینة -

هەلبەستی پێنجەم

گەو مەدرەسەد کەرەتە کیەگە. جێم نادی ئاغەوات
دانیشتوو لەیەک جێگا شارەزای ئەطوار نی یە
لەجەهلی دەشتی هەولێر دلم رۆناک و صافە
صەیقەلی ئاوێنەی من بەخەبەری ژەنگار نی یە
مەرتەبەی ناکەس و هیچ لای ناکەسان بلندە
بۆیە کە جێگای درکی غەیری سەر دیوار نی یە
تاڵی و شیرینی قەلەم تابعی حالی خۆمە
نالەیی زیندانی غەم نەغمەیی گولزار نی یە
دڵ کە سووتا مەحوو بوو فانی چە باکت هەیە
بەردی حادثە بابی بادەیی سەرشار نی یە

چوارخشتەکی

باکم چییە لە دەوری فەلەک چی دەکا بکا
جاری منی بلند نەکرد چونکم لە عەرز ئەدا
بێ باکە فانی لە فەقر و فەنا چونکی هەر دەمێ
دەستم لە سەر دڵم بێ گەوهەر بێ عەدەد دەدا

هەڵبەستی شەشەم

وەکو مورغی پابەستەم بۆ دانەیی سیاهت
چون ماهی نێو کەمەندم بۆ رووبی هەم چو ماهت
نەشئەیی زولالی بۆسەم کەی لطفەکەی بفەرموی
تا جان و دڵ فیداکەم لەسەر شاهراهی راهت
لە رێی فیراقی جانان چاوم غەریقی خوێنە
تەنم پڕ زەخمی خەنجەر بەدوو تاقی سیاهت
فەریدو بێ نەزیری لە کیشوەری نەزاکەت
سالاری تیپی حوسنی وەی بم فیدای سپاهت
هەمتایی خوشە جانا لە رێ غمی عالەم ئەما
فانی لەوە عزو نسحەت غەرقی یەمی سەفاهەت

هەلبەستی هەوتەم

دانەی دورە دندانی بە قەد سەروە مەمەی مەی
حوسنی خەتەری تورک و عەرەب هیندو کورەی رەی

بەم جسمە پەری جان و ئەندامی درەخشان
مروەت نی یە تۆلافی تەقابول لە جودەی دەی

یەک بوسە کە سەرشارە لە جامی لەبی سورخت
کەی بوی بووە جمشید و کەی اسکندرو کەی کەی

پیم گوت وەرە پر نەشئەیە ماچی لەبی لەعلت
فەرمووی برۆ مردووت مری جێگەی نی یە هەی هەی

فانی وەمەکە عومری عەزیزت بە فەنا چی
بێ فائیدە مایەت مەکە وەک حاتەمی طەی طەی

هەڵبەستی هەشتەم

لە ساڵی ١٩٤٢ لە کاتی شەڕی جیھانی دووەم فانی ئەم

هەڵبەستەی داناوە

وەرن ڕەنگ کەوین ئەی کوردی هەژار

بێ ترس بەردینک بۆ قەڵ چەندهەزار

لە پاش سەلاح و مظفرالدین

تاکەی زەبوون بین ژێر دەستی ئەغیار

ئەگەر بێ بڵێن بۆچی ئەم غەدرە

دەڵێ یاعینی قد صار ما صار

ئێنجا تۆ خودا وەرە شەق نەبا

وەرە تەق نەکا زەبوونی بەدکار

قسەی شوبنهور کەوتەوە یادم

هیچ حەقی حەیات نی یە بۆ هەژار

مردن واجبە بۆ مەردی فەقیر

قووەت بمینێ تا ڕۆژی قەرار

بکوژرنیەوە فەقیرانی عارد

لە پێش قەدەمی ئەقویای سالار

هەر ئەم قسە بوو ئەلمانی سووتاند

لە حەربی عظمی بۆ خوێنی ئەغیار

ئاگری بلند کرد بۆ ڕووی زەمین

خوێنی ناسکان وەک جۆگەو ڕووبار

ئەرواح چوونە دەر لە نێو جەسەدیان
لاشەی بێ نازان وەکوو بەردو دار
ئێمەش کە وایە حەیفە بمێنین
بکوژرێینەوە بۆ غەزای ئەغیار
ئەی لاوانی کورد ئێمڕۆ تاریکە
بەلام ڕۆناکە بۆ مەردی ناودار
ڕۆژی لێدانە بەرزی پێشکەوتن
یا شەهید بوونە بۆ نعم القرار
لە زولمی نامەرد باچینە دەر
خوێنمان با بڕژێ لە ڕێی افتخار

لەمن دەپرسن من راوەستاوم
بەماڵ و بەسەر نەوەکت دەرکەنار
شوورەی پۆلا بین بۆ حفظی وولات
لە چەنگ رووسیە و ئەلمان و بولغار
فەریاد سەد فەریاد برایانی کورد
واچاخی کارە هاناوار سەد هاوار
بەحکومەتێک پەنا ببەستین
راست بێ لەگەڵمان ساغ بێ وەفادار
بەمەدافع و ئالاتی جەنگی
رووکەینە دوژمن ~~ببێ بەرخ~~ خودار
دە بێ بەرخوردار

مەرد ئەو کەسەیە کاری سەرکەوی
نەوەک بکەوێ وەک لاشەی مردار

پیاوی باش بن غیرەت بنوێنن
دەستی هەڵێنن وەک شێری زامدار

ڕەعیانی کورد وەلام بنێرن
بۆ لای یەکتری لە یەک ئاگادار

خۆتان دەزانن هەموو نەهەنگین
لە دەریای شەڕی ڕۆژی توندوتار

فائیدەی ئێمە لە اتفاقە
گەر متفق بین دەبینە سەردار

«فانی» ١٩٤٢

"تێك هەڵكێش - هەڵبەستی بەكوردی و عەرەبی"

خودایە من ئەگەر بەد بم ئەگەر چاك

ارنی بابَ دارِ غیرِ ماواك

لەسەر رووی رەشم گەر خو رەزات بی

فطوبی لی الوفا حین القاك

ولكن صورة الوجه منافِ

لمِرضاكَ الهی كیف ارضاك

دێڕێک هەڵبەست بە تورکی

لە وەختی فانی مەلا بووە لە گوندی سیاو ئەم دوو
دێڕە هەڵبەستەی بە تورکی ناردووە بۆ شێخی برایم ئاغای
دزەیی کەزۆر یەکتریان خۆش دەویست بە داوای برنجی
لێ کردووە کردەڵی *

برنجیدر سەلامم اولشاهاکم او برنجیدر
ایکنجیسن دوعاسیدر اوچنجیسن پرە برنجیدر

واتەی :-

یەکەم داوام سەلامە بۆ ئەو گەورەیە. دووەمیان
دوعاکردنە بۆ ئەو، سێیەمیان برنجەکەیە کە
جا ئاغای ناوبراد لە جوابی ئەم تاکە هەڵبەستە
سێ تەنەکەی برنجی سپی کراوی بۆ ناردبوو.

پێنج خشتەکی فانی لەسەر غەزەلی -زێوەر-

بۆ وەصلی شیفا فیکری سەفەرمەرهەمە ئێمڕۆ
بۆ چاوی کزم خاکی رەهەت سورمەمە ئێمڕۆ
کوێی تووە قەدر وشەرەفم کەعبەمە ئێمڕۆ
عالەم بەسەبەب قافلەیی ئاهم تەمە ئێمڕۆ
شوراوی سروشکم بەمەسەل زەمزەمە ئێمڕۆ

رووم زەردە ئەگەر بێت و بلێم شاهی جیهانی
شایانی جیهان شاهێ تۆ شاهی ئەوانی
رەمزی دەمە یا جەوهەرە یا نقطەیی مانی
لێوت کە عقیقە بووتە ڕوکنی یەمانی
ماچی کە جەوازی نی یە حجی یە بجەمە ئێمڕۆ

بۆنەوعی بەشەر جن و مەلەک مەحرەمو بەعیار
طەوفی حەرەمی تۆ بەسە بۆ دەردی دڵی زار
بۆنیە کە دەسووڕێن و دەگرین و لەهاوار
مەحفوظە لە بۆنە و لە دەسی عاشقی غەمبار
نەو رۆگنەیی شامی کە دەڵێی پەرچەمە ئیمرۆ

زولفت کە بە تاریکی و پێچی بە چە ناچی
لەو زولمەتە ترسم هەیە ڕووحم بەفەنا چی
ڕێی ماچی ڕووحی گرتووی تۆ خوا بڵێ لاچی
چونکی خالت حجرالاسودە دەست ناکەوی ماچی
دەستم کە بگاتێسە بە بێ ژینمە ئیمرۆ

نەسرین و سەمەن یاسەمەن و سەوسن و سونبول
سەودازەدەیی پەرچەمی تون نالەیی بولبول
پرچیکەیی غونچەی دەمتە باعسی ئەی گول
کوبوتەوە جەجاجی خەیالم لە مینای دل
شەیتانی رەقیب رەجمی لەلام ئەلزەمە ئیمرۆ

دەرمانە مەگەر خاکی دەرت بو دلی پڕ زام
بو شرزمەیی خاص و لە بو مەجمەعەیی عام
سەد جار بەفیدات خاکی صەفات ئەوسەری هینام
شەب تا بەسەحەر مزدلفە حوجرەیە مەئوام
ئەماعەرەفە کویی تووە جیگەمە ئیمرۆ

ئەی پادشەهی ئایین و دین پاییین بەرزە
لوطفت بە چ رەنگێکە جەمالت بە چ تەرزە
ئەمری تو شیفاو حیکمەتە حیکمەت هەموو فەرزە
(لبیک وسعدیک) دەڵێم لە حزە بە لەحزە
یەعنی لە حضورت قەدەمم مەحکەمە ئێمرۆ

بۆ کوشتنی من جانمە پێناوە لە بۆ تۆ
بۆ رەگوزەرت روح و سەرم ناوە لە بۆ تۆ
تەن گولخەنی غەم دوور لەوەتەن ماوە لە بۆ تۆ
جان و دڵی من بۆتە سەفاو مەڕوە لە بۆ تۆ
راکە لە دڵا جانا کە جێی مەقدەمە ئێمرۆ

تو خدا مەلێ فانی لە جەفا دایە لەمێشە
رووحم لە خەیالی تۆو فیراقی نییە پێشە
خۆشی لە دڵیکە کە لە یادێ تۆ و لە ئێشە
زێوەر وەکوو حاجی لە تەوافایە هەمیشە
ئەم تەوفە وداعی نییە لەو بێ غەمە ئێمڕۆ

تەخمیسی «فانی» لەسەر ھەلبەستی «نوری»

غەریب و شەرمەزارو بێ نەوامە سول اللە
زەبوونی کاری نافەرمای خودامە یارسول اللە
ئەگەرچی مووسپیمە ڕووسیامە یارسول اللە
دوچاری حیرەتی دونیاوو ڕیامە یارسول اللە
ئەسیری پەنجەیی نەفس وھەوامە یارسول اللە

بەمەستی ئوسکیری دونیا لە ئەوقاتی ئیضاعەتدا!
لەداوی دێوی بەدفەرما لەژێر ئەمرو ئیشارەتدا
بەمەشغوول بوونی غەیرنا حەق حەیاتی خۆم بەغارەتدا
لەدەستی نەفسی ئەمارە لەزنجیری ئەسارەتدا!
سەراپا غەرقی عصیان وخەتامە یارسول اللە.

لە بەدکاری بەبێ هۆشی لە دونیا بێ خەوم قوربان
بەبێ عەقلی دایم نوشەت و بەیت پەیڕەوم قوربان
عەمەل ناخۆشم و بۆ قەولی خۆشیش خۆش دەوم قوربان
خەجالەت بار و شەرمەندەو حەقیر و کەوتووم وامن
لە دەرگەت بەندە ناچیزو گەدا ما یا رسول الله

لەگوشەی ناتەواوی و ناقصی خۆم زۆر ریاکارم
بەبێ عاری بە باری کاری بێ مەعنا گرانبارم
فەقیری دەرگەی تۆم و سیەروژو تەباکارم
شەفاعەت کە دەخیلت بم گەلێ عاسی گوناهکارم
کەوا زۆر رووڕەشی رۆژی دەواما یا رسول الله

دەوایی دەرد مەندان تۆیو ویردی سەر زوبانیش تووی
رەوانی قابی مەوجوودو هوشی تیو سەرانیش تووی
حەبیبم تووی طەبیبم تووی سەفاو سەبری دلانیش تووی
عیلاجی دەردی عصیانان طەبیبی میهرەبانیش تووی
نەخوشم بەندە موحتاجی دەوامە یارسول الله

فیدای خاکی بەرێ ی تۆ جانی من قوربان
تەماشایی بکە فرمێسکی چاوی نالی من قوربان
ئەگەر لوطفت هەبێ پەیرەوزە بەخت و فالی من قوربان
بەچاوی مەرحەمەت جارێ بنوڕە حالی من قوربان
لەگوشەی دەرگەیی لوطفت خزاما یارسول الله

نی یە بۆ(فانی)، بێ کەس بە بێ خاکی دەرت مەتوا
قبوڵم گەر بکەی یاخۆ نەکەی وامن سەرم ناوا
لەمە قەدەم گاهی شاهانت هەتا رووحم لەتەن ماوە
لە دوو عالەم ئومێدی «نووری» بێ کەس بێ تەوانا
بەمە ئاسوودەیی ڕۆژی جەزامە یارسول الله

تێبینی

ئەم پێنج خشتەکی یە لە دیوانی (نووری) بلاو کراوەتەوە کە لەم ڕووایی یە ئەمانەی ڕەزشنیری بلاوانی هۆکی زاتی بە جیایی گەڕیاندووە.

چوارخشتەکی

ئەی کەرەمت هەم نەفەسی بێ کەسان
بێ تووانی یە هیچ کەسی بێ کەسان
بێ کەسم و هەم نەفەسم هەر ئەتووی
روو لە چە کەم ئەی کەسی هەر بێ کەسان

لەسەر وەسیەتی خۆی ئەم چوارخشتەکی یە لەسەر کێلی گۆڕەکەی نووسراوەتە بۆ یادگار .

تاک

پیر بووم و کاتی بەستنی چاوە لە ماسوی
چاوێکی بێ عەینەکو رۆشنیشی پێم داوە خودا

تاک

خەتت هات زولفەکەت لەرزی لەسەر خاڵی سیە گۆیا
حەبەش بۆ چین لە تێلیدا کە هیندو رۆمە شەڕ یانە

ستایشی خودا

مادامە ترس نەما لە غەیری زاتی صەمەد
لە هەر زەمان هەر دەلیم یا صمدو یا ئەحەد
مەعنای ئەحەد زاتی ئەو لە هەر شتێک تەنیایە
مەعنای صەمەد بێ فەراغ جێ ی ماسوی نەمایە
هەر ئەو هەیە بانگی کەی بۆ هەر مەقصەدی هەبێ
دونیەوی یا ئوخرەوی بۆ هەر کارێ کە دەتبێ

تاک

ئەی رەسوولی ئینس و جن ئەی صاحیبی وەعدو وەفا
رووی رەش مووی سپیم هێناییە لات پشتم دوتا

تاک

من بە تەنیا قەت نەزانە غەم دەخۆم
دین و دنیام لایە هەر دەم خوام و خۆم

غەزەل

گوتم بۆچی بەرەنگی خوێنی نووسیوە موژەت سینگم

گوتی نەقشی شەهیدم وایە گەرچی خۆم سەرسیە رەنگم

سەری تیری موژەت میهمانی سینەو سورمە بۆ نیکە

بەچاو بۆی دێنم ئاوو دڵ کەباب و نەغمەیە دەنگم

کە من زۆر بێ کەس و بێ ئاشنامە رووحەکەم بۆچی

لەرە غمی دوژمنانم دوو شەمامەت ناخەیە چەنگم

ستایشی پێغەمبەر

ئەی محمد گەر دەرم کەی روو لەکێ کەم بچمە کوێ
خۆگەدای دەروازەیی تۆ باڵاتری هەر پادشا
غەوسی ئەعزەم تۆکوڕی دڵسوزی ئەم زاتەی مەدەد
بۆدەوای دەردم بپاڕێوە لەدەرگانەی خودا
بێ قەرارو دەردە دارو دڵفگار ئێمەو منم
ئەی خوداوەندی شیفا دەرێنم کەرەم کەیەک دەوا
تاکو ماچ کەم خاکی دەرگای ئەحمەدی موختاری توو
خاکی ئێکسیرە لەبۆ ئەنواعی دەردی بێ شیفا
من بەڕووی رەشمەوە دێمەلات چی لێم بکەی

چونکی شکت نابەم چە جیگای ترحەبیبی کیبریا
چوو مە لای رۆژی فیراقم دەردی هیجرم عەرز کرد
وەصلی من بە یەکسانە فەرمووی بۆ هەمووئەهلی منا
«فانی» یا دەرمانی دەردت هەر لە یەک جیگایە بەس
تاکو ماوی هەر بکەی هاوار خودا هاوار خودا.

ستایشی خودا

لەھەر شتێ دیار بێ دیارە رووی حەبیبم
تەماشای کە لەھەر روو ئەی برای صاحب ھیمەت
وجودی تۆش ئەبینۆکە بۆ روویی زاتی پاکی
بێ لەجەمال نابینێ لەھیچ صاحب زەکاوەت
گەر تۆ صاحب ئەزەر بی دەبینی صورەتی ئەو
لەسەرتا قەدەمی خوت دیارە بەصەراحەت

لەسەر بوونی ئینسان داینادە

بەبیرت دێ کە هاتی بە رووی دونیا

لەگریان بووی و عالەم بۆتۆ خەندان

کە مردیشی بە قینە پێکەنینت

لەخزم و دۆستەکانیشی شین و گریان

فانی

لەسەر ڕێگەی خودا (وحدة الوجود) دەدوێ وە فەرمووێ

ئەشکالی عالەم شووشەی گونا گون
وەک ڕژا سەریان شوعلەی ڕۆژی ڕوون
لەهەر شووشێ بێ کەم و زیاد
هەر عەینی شوعلەی خوی تیا نواند
بەڕەنگی شووشە چی زەرد بێ چی سوور
چی سپی چی ڕەش چی سەوز چی بۆر

به‌شی فارسی

ته‌خمیس فانی بر غزل سعدی

برمن امروز ازین کاخ مجازی بنمود
هنر و عزت کس نیست به املاک و جنود
گوش ده سعدی مسعود چه خوشنوح سروود
شرف مرد به جود است کرامت به سجود
هرکه این هردو ندارد عدمش به‌زو جود

ای سراسیمه‌ی دنیاز ره جاده برَو
گشتی گرنیشانی چه کنی وقتی درو

بصداقت برو باگوی زمیدان جهان
که ندیدیم بسر برده‌یی زین دو رو زمان
حجتم هست چو باور نکنی نیست نهان
خاک مثلی طرف انگیز نبینی که همان
خاک مصر است ولی بر سر فرعون ثمود

خنک آن قوم که بی کینه ز دونیا گزرند
نعمی درهمی دارند ترزها شمرند
مالی دونیا نه متاعست که بروی نگرند
دونی این قدر ندارند که برو رشک برند
ای برادر که نه محسود بماند نه حسود

سینه داری کن و از نیک و بدی خلق گزر
بجز از فکری خداوند حذر کن تو حذر
آیهٔ مایفتح الله بخوان بنگر
دسی حاجت چو بری پیش خداوند ببر
که کریمست و رحیمست و غفوراست و ودود

هرچه دارند خلایق ز وجودیتی او
هرچه سازند عوالم ز ربوبیت او
عالم غیب و شهادت ز الوهیت او
الثری تا بثریا بعبودیتی او
همه در ذکر مناجاة قیامند و قعود

سخنی گویمت ای جان تو بنیوشش بجان
تو سنی حاجت اگر رانی بشنی شهی ران
رازقی انس اجنه و ددو دام و حیوان
کرمش نامتناهی نعمش بی پایان
هیچ خواهند ازین در نرود بی مقصود

رهی خود دان و مکن تکیه به دنیای کهن
سد هزارانی چوتو رفت ازین داری حزن
تیلی بازیچه بچوگان جهالات مزن
قیمه تی خود به ملاهی و مناهی مشکند
اگر ایمان دروست است بروزی موعود

گفته‌ٔ فانی اگرچه ز علما فقد است
سخنی بی سر و سامان که بباطن سرد است
ولی با گفته‌ٔ سعدی به مذاقش شهد است
بندی (سعدی) که کلید در گنج سعد است
نتواند که بجا آورد الا مسعود

تخمیس فانی بر غزل مهری

ای ساقی گل فام نوالی تو مرا بس
زان لعل لبت آب زلالی تو مرا بس
واز عزت کونین جلالی تو مرا بس
واز جمله جهان شمع جمالی تو مرا بس
در کنج غم عشق خیالی تو مرا بس

با این که به پیش تو بود پشه غضنفر
ما نیز زه عیفم و زلیلم محقر
خواهم که ببوسیم لبت کشته شوم گر

هر کس بره‌ی کعبهٔ مقصود نهد سر
در هر دو جهان قصدی وصالی تو مرا بس
گویند که گلهای جهان جمله گی رستند
مرغان چمن رقص کنان هاله ببستند
هر کس به هوای املی شاد بجستند
خلقی به تماشای مهی عید برفتند
نظاره برا بروی هلال تو مرا بس
چون مدهٔ دور است ز هجرانی عزیزان
آواره و آشفته شوم سخت پریشان

لطفی بنما بر دل مهجور غریبان
بسیار طمع نیست مرا ای شهی خوبان
از لعل لبت دانهٔ خالی تو مرا بس
دل داده مشو از پی خوبان مکش آه
فانی تو سراسیمه شدی از اسف و آه
کامی دلی خود گیر ز صهبای فرح خوان
با پیری مغان (مهری) همی گفتی سحرگاه
یک جرعه ز جامی می آلی تو مرا بس

فانی لەژێر نازناوی کاکە

ئەم پارچە هەڵبەستەی لە ساڵی ١٩٤٢ داناوە

پەرچەمت ژاپون و ئەبرۆت ئینگلیسە نێوچەوان

مڵکی سەنغافورە کەوتە بەینی شاخی دوو بەران

تورکی کولمت باغی رەم بەحری سیای دوو زلفی تۆ

چەرمەلێ خاڵت لێ یە ری رەت بێ بۆنێو بوستان

چونکی زولفت ئەژدەهایێکە بە خوێنی عاشقان

تینووە وەک تینوو بوونی نازیان بۆ رووسیان

حاصلی ئەم گفتوگۆیەم مەیلی زولفت ئەی وەتەن

قەت تەواو نابێ لەهیچ کەس بێ تەواو بوونی جیهان

شەرق و غەربی عارد کوردە مەرد بە مردوو مەبە

هەر لە ئەفشەهر و ئەنقەرە هیـــندو بلوچ ئەفغانیان

بی لە تورکی یە و عەجەم خوّ ژێرو ژوو ریشی پرە

جورجیاوە ئەرمیـــنیا تا خەلیجی بەســـرەمان

چەند ویلایاتی لە شیرازو طارم و بەندەر عەباس

دورو داری چەردو خیرا پاکی یەک کوردان بران

چەند لە ئەترافی بوخـــارا تا دەگاتە ئەرزەروم

بی لە کوردستان لورستان بایزید تا زربیجان

سوریە و حمص و طرابلس و حەلەب شام و حەما

تادەگاتە رەشت وگیلان ئەنقەرە وسەمسوونیان

پڕ لە کوردی خزمی خومن وەکو یەکی بن هەریەکە

خوێنمان وگوشتمان وپێستەمان وئێسقان

نیرگز... یان بو برایان دەستی لەرزاندم و و تی

کاکە هەلبگرە قەلەم توخدا بنیوە گیرفان

ئەوا لێرەدا ئەم کۆمەڵە هەڵبەستەی زانای
بەرزمان فانی تەواو بوو بەجوانی دەزانین
لەدوایی ئەم کۆمەڵە هەڵبەستەدا هەندێ لەو
دوونارەی - کاک محمود زامدار - تۆمار بکەین کەلە
رۆژنامەی هاوکاری ژمارە ٣٠٤ لەلاپەرە
٩ لە ١٩٧٦/٢/١٣ بلاوی کردووەتەوە
کەدەڵێ ناوی فانی حسین سعدی فیض‌الله یەو
لەقەبیلەی رێنداری یەکەی کوردستانی وەبەرەچەڵەك
بۆهۆزی بەرچەمانی ی خێلی بلباسی بەجەرگ
ئەگەڕێتەوە ... لەسالی ١٣٠٠ هـ . لەدایك
بووە هەروا کاك زامدار رونی دەکاتەوە دەڵێ
فانی لای مەلا عەبدوللای جەلی زادەو مەلا
عەوللای خەلیفەی سکتان خوێندوویەتی (فانی)
بیست و چوار ساڵ خوێندن و (٢٠) ساڵ مەلایەتی

کردووە . هەربەم بۆنەیەوە سوپاسی کاک
زامدار دەکەین کە تاکە نووسەری کوردە بەزیندوو
میوانی لەکاتی خۆیدا دەربارەی (فانی) دواوە
هیوا دارین ژیانێکی بەختەوەر بۆ هەموو
کەسێك کە خزمەتی ئەدەب و زمانی کوردی بکات.

بشیر حسین سعدی

پەراوێز: بەدەفتەرە: ئەم غەزەلە فارسییەی قانع
ئەم تاکە کوردییە لەم دیوانە بابەتەدا.

پیمودن ازپی جانان منازل چه منفعت
آوارە گشتن ازدیارو مراحل چه منفعت

مفتی عشق اگرچه بترك فتوا داد
ایمان ازطوق عزازیل چه منفعت

داروی دردرا ازکه جویم بیان حالکنم
تیمار زهرمارو هلاهل چه منفعت

حالا بیا قدمی رنجەکن ببالینم
زیرا زاحتضار بەدحایل چه منفعت

قانیست کسی کە برسوال اهرمنە شد
سودم بترك ننگ و [illegible]
[illegible]

فەردێ قانع

لە مەیدانی قەزای مەرگی بێ سوودە ماندوبون
لە دیوانی پیاوی ناسزا خۆرابە ماتوچون

تاك (لەوحدة الوجود)

پەردە لادە پرودەکەم تا رووت ببینم لەحظەیێ
بێ خەبەر بووم پەردە لادان بوو بە پەردەی رووت

ئە تووی عالەم لە ھەموو عالەم ھەر ڕاسمە
ئە توو گەنجی لە ھەموو عالەم تەلەسمە
(فانی)

\+ نجاة خطاط +

ئەم دیوانەی نووسیوە

علی خورشید

\+ سەرپەرشتی ی لە چاپدانی کردووە +

(فرزعاف)

بدرگاه تو آوردم پناه جانم
سرانجا خنجر انجا قتلگاه انجام مریم

یبیی

مامۆستا محمدی قەرەداغی. لە گۆڤاری
بەیان ژمارە [٥٠] ساڵی [١٩٧٨]،
: لەلاپەڕە — ٢٠ -/ دەڵێ: -

کە دیوانی (فانی) مامەند ئاغام. بەرچاو کەوت
یەکسەر بیرم هاتەوە کە چەند شاعیری تر هەن
ئەم ناوەیان بۆ خۆیان هەڵبژاردووە
بەتایبەتی دوانی لە فانییانە تا ئێستە
بە خوێنەواران نەناسێنراون: لۆیە ووتم
با ئەم هەلە لە کیس نەدەم و ئەم شاعیرانە
لە ووتارێکدا یەک بخەم و بە خوێنەوارانیان
بناسێنم.

بە پێی ئاگاداری من ئەو شاعیرانەی
ئەم ناز ناوەیان بۆ خۆیان داناوە
پێنجن.

١ - فانی - مامەند ئاغای فانی کە ئێستا دیوانە
بەڕەنگینەکەی لە بازاڕدایە.

٢ - فانی - مەلا حسێن سەعیدی فەیزوڵا. کەل
ژمارە [٣٠] ی هاوکاری دا - کاک
(محمود زامدار) لەسەری نووسیوە

٣ - فانی - مەلا حەمەی ئابلاخی کە دکتۆر